

Den humda

ESSAY. Hvad betyder det at lære, at forstå, at problematisere, at skabe viden? Og, hvad betyder det at være menneske der træffer beslutninger? Udfordringen for de humanistiske fag i dag handler om ikke at isolere sig i en æstetisk ideologi, men at skabe udveksling mellem forskellige fagdiscipliner som på een gang har idéhistorisk forankring og aktuel kritisk gennemslagskraft.

ALEXANDER CARNERA
Forfatter og skribent, København.

Mens vi lever,
mens vi
befinder os blandt
mennesker, lad
os da kultivere
vores humanitet

SENECA, OM VREDEN

At skrive om uddannelse er idag blevet enkrævende affære. Uddannelsesbegrebet opløses i stadig mere differentierende og dermed lukkede fagområder – som hele tiden uddybes og stiller øgede krav til forståelse. Fagområderne skaber uundgåeligt et tomrum mellem sig, og den der søger enten et samlende billede eller den som hævder at noget alment gør sig gældende på tværs af disse fagfelter, er henvist til en markedskultur som styrer ethvert led i den uddannelsespolitiske argumentationskæde.

Uddannelse former sig ikke længe som en langsigtet investering i unge menneskers åndsudfoldelse og demokratiske verdensforståelse og livssyn, men som en kortsigtet investering i økonomi. Den markedsdrevne managementkultur transformerer universiteter til kvantitative standarder for effektivisering og produktion, kundskab gøres til en vare, udforskningens åbne rum forvandles til virksomhedsbaserede forsknings-laboratorier og job-træningscentre. Privatisering af viden, detaljstyring af universitet, ranking og bedømmelse er bestemmende for fremtidige udviklingskontrakter og budgetter. Denne afvikling af universitetets selvstyre medfører en faglig afpolitiserings nu underlagt et økonomisk markedsrationale.¹ Hvis vi skal kunne fastholde og revitalisere vores forestilling om *hvad universitetet og højere læreanstalter er til for*, er det nødvendigt at genopdage en *generel* forståelse af læring, pædagogik, menneskesyn og kundskab, som hverken er styret af et specifikt fagfelt eller en kortsigtet omsættelig nytteforestilling.

Som en delvis reaktion mod disse nytteforestillinger skyder der i disse år rundt om i verden «små universiteter» op der forsøger at videreføre den gamle tradition, den såkaldt *liberal arts tradition*. Liberal Arts henviser til den undervisning på en højere læreranstalt der sigter mod at tilvejebringe en almen eller general kundskab indbefattende kunst, litteratur, æstetik, humanvidenskab, naturvidenskab, social og politisk teori som modsætning til professionaliserede eller tekniskbaserede genstandsområder. Men kan en liberal arts-uddannelsestradition overleve i en universitetsverden underlagt markedsideal, en «fra tanke til faktura»-ideologi hvor teknisk innovation bestemmer modellen for forskning, materiel vækst og økonomisk konkurrencekraft?

I det følgende vil jeg se nærmere på forskellen mellem den generelle uddannelse (liberal arts) og den professionaliserede træning. Dernæst uddybes idealet om den generelle videnskab om mennesket, om Liberal Arts som alment værdistudie og endelig nødvendigheden af at integrere liberal arts i studier som management og jura.

GENEREL UDDANNELSE VS. PROFESSIONEL TRÆNING
Liberal Arts identificerer uddannelse med en generel uddannelse. Der er tale om en bred uddannelse, der tilvejebringer den studerende

med indsigt i en bred vifte af fagfelter, som kan overføres til en almen intellektuel evne til at analysere, problematisere herunder udfoldelse af skabende kritisk tænkning. Det engelske ord education dækker over de danske begreber opdragelse, uddannelse og dannelse. Oxford Dictionary fortæller os, at dannelse er den «proces at opdrage (unge mennesker) [...] den systematiske undervisning, skoling og uddannelse, som gives de unge (og i videre forstand også de voksne) som forberedelse til livsførelsen», og at den også er «kultur eller evnernes udvikling, karakterens opbygning.»² Mens education (uddannelse) tilstræber en udvikling af kritisk og selvstændigt tænkende samfundsborgere betoner training (professionel træning) en omsættelig og applicérbar evne til løsning af problemer.³

Liberal arts går historisk set tilbage til klassicismens pædagogiske og dannende forståelse af uddannelse (*paideia*).⁴ Den græske og romerske litteratur udgør det længste dokument (2500 år) vi har når det gælder forståelsen af den åndelige og sociale aktivitet indenfor poesi, drama, ret, filosofi, arkitektur, medicin, teologi og geografi. Tilhængere af den klassiske liberal arts ser en nødvendighed i at også vores børn lærer den store tradition at kende – det være Det nye testamente, Virgil, Cicero og St. Thomas. Denne tradition udtrykker «erfarent sind», og dermed en afgørende målestok for håndtering af værdier og menneskelige og sociale og kulturelle anliggende.⁵

KULTIVERING AF DET HUMANE

Udfordringen for liberal arts i dag handler om ikke at isolere sig i en æstetisk ideologi, men at skabe udveksling mellem forskellige fagdiscipliner som på een gang har idéhistorisk forankring og aktuel kritisk gennemslagskraft. Amerikaneren Martha Nussbaum, professor i jura og etik ved Chicago University, har i en række bøger beskrevet nødvendigheden af det hun kalder at «kultivere humanitet». Hun omtaler tre kapaciteter som hun ser som afgørende for en sådan kultivering:

Kritisk selv-eksaminering eller selvundersøgelse er et liv der ikke accepterer tro eller forestillinger som autoritative blot fordi de er blevet overleveret af en tradition eller indoptaget som vane. Et liv, der spørger kritisk til alle overbevisninger og som kun accepterer dem der overlever fornuftens krav om konsistens. Kultiveringen af denne sans kræver både konsistent anvendelse af fornuften, samt sproglig fantasi til at beskrive, analysere og håndtere det uventede og det anderledes.

Kernen i liberal arts uddannelse handler om skabe sokratiske samfundsborgere, der er i stand til at reflektere og kritisere vanedannelse og tradition samt engagere andre borgere til at stille spørgsmålstegn til egne og andres værdier. Det ikke-eksaminerende liv er ikke værdt at leve for et menneske, da det er et liv

uden politiske visioner og ambitioner for sig selv og andre. Ideen om literacy (læsning og studier) skænker både styrke og uafhængighed til øget kritisk besindelse. «Vi har ikke skabt sande frie borgere i den sokratiske betydning med mindre vi har skabt mennesker, der kan tænke for sig selv og argumentere.»⁶ Ifølge Nussbaum har mange universiteter rundt om i USA indført Liberal Arts på grunduddannelser både indenfor humaniora og business samt jura. Forbilleder som John Dewey og William James har banet vejen. Disse amerikanske tænkere insistere på at «retfærdighed» og «rettigheder», «pædagogik» og «læring» må studeres i sammenhæng med grundlæggende erkendelsesmæssige spørgsmål. De erkendte hvordan spørgsmål om medicinsk, juridisk og økonomisk etik er rykket ind i centrum af den uddannelsesmæssige selvforståelse.⁷

Verdensborgeren som det sande udgangspunkt for overhovedet at forstå et produktivt civilt borgerskab, en *kosmou polités*, hvor det at tænke det humane som det realiseres i en global verden, er afgørende for selv-erkendelse og fornyet kundskab. Med større klarhed ser vi os selv og vores sæder og skikke, når vi ser vores egne væremåder i relation til andre anderledes tænkende mennesker. Sådanne møder skaber anledning til både at undersøge egne værdier og ståsted, øge modstandsdygtigheden, kritisere egne værdier, skabe dem påny eller lade dem indgå i en nysgerrig udveksling.

Det er gennem **fortællinger** og historier at vi bedst opdrager vores børn og hinanden til at se og erkende værdier. Det er gennem opøvelsen af den imaginative forestillingsevne at vi ser hvordan vi som mennesker er forbundet med mennesker der har levet før os. Det er også denne evne vi kan gøre brug af med henblik på at udvikle vores fælles sans og almenmenneskelige dømmekraft.

Tilsammen er disse tre forædlingsformer af afgørende betydning for det praktiske menneskes evne til at vejlede og lede andre og dermed også til at træffe beslutninger. Bogen *The Death of Adam* skrevet af den amerikanske romanforfatter Marilynne Robinson fremhæver nødvendigheden af at genopdage *the old art of civilization*. Robinson angreber den områdeopdelte kompetence- og ekspertkultur der har skabt en fattig intellektuel ørken. Med henvisning til blandt andre Karl Marx og Abraham Lincoln minder hun om at de begge levede og åndede i en *general educated awareness*, at Marx' økonomiske analyser også hang sammen med hans studier af den amerikanske borgerkrig og ethvert studium må besinde sig på de fælles historier på tværs af landegrænser og civilisationer. Nødvendigheden af at gå tilbage til en forfatters egne skrifter anser Robinson som en afgørende forudsætning for at kultivere humaniteten.⁸

Den engelske forfatter og filosof Iris Murdoch betoner i sit essay «Mod tørhed» sam-